

PHYSICAL AND GEOGRAPHICAL RESEARCHDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-183-1-21>**АНТРОПОГЕННА ДІЯ НА ПРИРОДНИЙ ЛАНДШАФТ****Климчик О. М.**

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри екологічної безпеки та економіки
природокористування
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна*

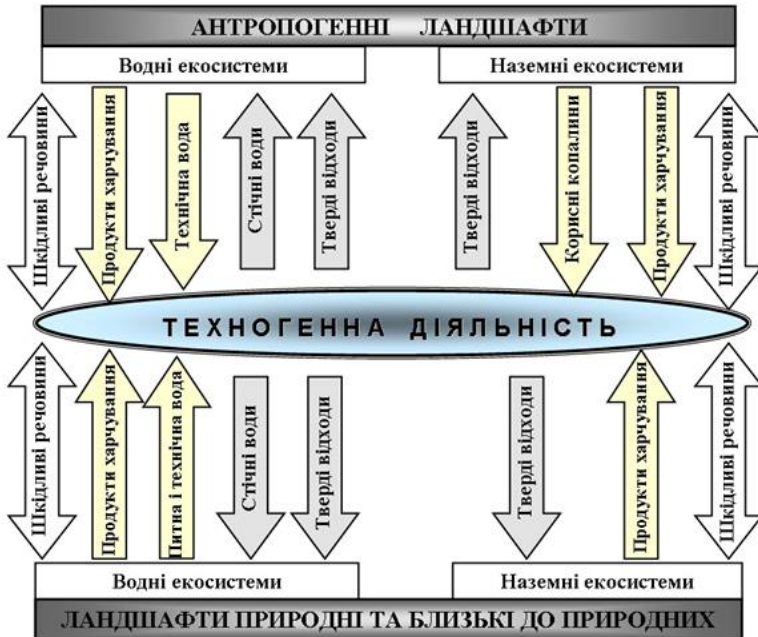
Потужний техногенний тиск, що притаманний сучасному періоду розвитку людства, зумовлює потребу постійних моніторингових досліджень змін, що відбуваються як в окремих природних комплексах, так і в природних ландшафтах у цілому.

Інтенсивно впливаючи на природні ресурси, трансформуючи майже усі компоненти природних комплексів, людина сприяла формуванню та значному поширенню антропогенних ландшафтів. Наразі такі ландшафти – це складні, глибоко трансформовані геосистеми [1]. Внаслідок активного зовнішнього техногенного впливу на природні системи відбувається повна або часткова зміна складових довілля, насичення територій штучними спорудами, заміна частини зв'язків між елементами геосистеми детермінованою дією техно-логічних процесів тощо [2, 4].

Антропогенно-техногенними чинниками, що зумовлюють як пасивні, так і активні дії та призводять до істотних змін у ландшафтах, порушення процесів їх функціонування, втрати їх цілісної організації є безпосереднє використання ландшафтів для зведення інженерних споруд і комунікацій, проведення водо-господарських заходів, ведення промислового та сільськогосподарського виробництва тощо (рис. 1).

Вилучення з ландшафту енергії або речовини, фізичне знищення або перетворення компонентів ландшафту, поява у структурі ландшафту речовин і об'єктів техногенного походження, перебудова вертикальної та горизонтальної структури ландшафту, порушення ієрархії ландшафтних екосистем тощо – це комплекс чинників, що спричинюють порушення перебігу природних циклів та тенденцій саморозвитку

ландшафтів. Деформація потоків речовини та енергії, утворення геохімічних аномалій, порушення або зміна міжкомпонентних зв'язків у геосистемах, що відбуваються внаслідок деградації ландшафтів, призводять до неминучого погіршення якості їх компонентів, спрощення структури і, як наслідок – до руйнації та втрати стійкості ландшафтів.

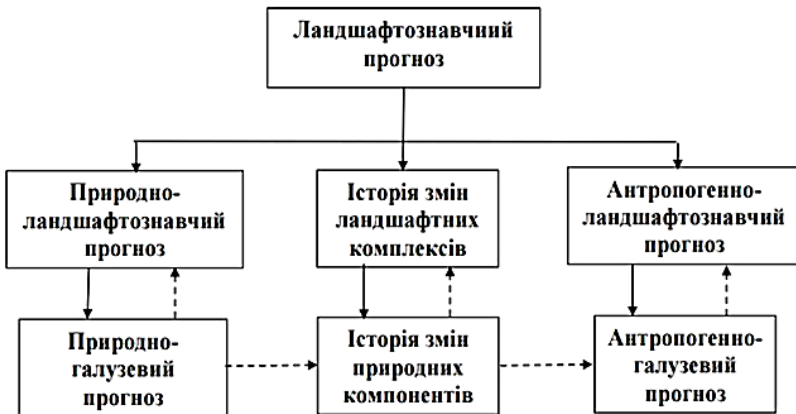
Рис. 1. Взаємодія техногенної діяльності людини та ландшафтів (за В.А. Давиденко [3])

Слід зазначити, що ландшафтно-територіальна організація переважної частини України є неоптимальною через нерівномірне співвідношення природних та антропогенно змінених територій, що характеризується ступенем антропогенної зміненості природних систем (ландшафтів), який визначається за методикою Шищенка П.Г. [5]. Сутність його полягає в тому, що різні види природокористування (промислова та житлова забудова, сільськогосподарські угіддя, землі природоохоронного призначення тощо) по-різному впливають на характер протікання природних процесів і ступінь деградації

компонентів природних систем. Наприклад, для Любарської територіальної громади Житомирської області ступінь антропогенної змінності ландшафтів становить 4,9, що характеризує дану територію як середньо-перетворений природний ландшафт і свідчить про інтенсивне землекористування, яке призводить до виснаження земель та посилення деградаційних процесів [4].

Однак, важливою особливістю таких ландшафтів є те, що всі зміни в них відбуваються набагато швидше, ніж в незайманій природі, що дає змогу контролювати та перебудовувати їх за достатньо короткий період [2].

Для виявлення і передбачення негативних змін окремих компонентів (фацій, урочищ) під дією як природних, так і антропогенних чинників, та для запобігання масштабних порушень у природно-територіальних комплексах слід застосовувати географічне прогнозування, одним з різновидів якого є антропогенно-ландшафтознавчий прогноз (рис. 2).

Рис. 2. Антропогенно-ландшафтознавчий прогноз
(за Денисиком Г.І. [2])

На основі такого прогнозу здійснюється оптимізація ландшафтно-територіальної структури антропогенно змінених територій, що забезпечує збалансоване землекористування, за якого геосистема виконує задані їй функції та використовує свій природний потенціал максимально ефективно, не виснажуючись та не прямуючи до самознищення.

Література:

1. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: у 2 т. К., 2005. Т.1. 431 с.
2. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство : навч. посіб. Частина I. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця, 2012. 306 с.
3. Давиденко В.А., Білявський Г.О., Арсенюк С.Ю. Ландшафтна екологія : навч. посіб. К., 2007. 280 с.
4. Кириченко С.А., Климчик О.М. Ландшафтно-екологічна оптимізація антропогенно змінених територій. *Сучасні проблеми збалансованого природокористування* : зб. матеріалів доп. учасн. IV наук.-практ. конф., листоп. 2009. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2009. С. 204-207.
5. Шищенко П.Г. Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании : монография. К., 1999. 284 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-183-1-22>

ХАРАКТЕР МАСОВОГО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ВІДКЛАДЕНЬ ОЖЕЛЕДІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ОСТАННІ ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ ПРОТЯГОМ 2001-2010 ТА 2011-2020 РР.

Пясецька С. І.

*кандидат географічних наук,
Український гідрометеорологічний інститут
Державної служби України з надзвичайних ситуацій
та Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Відкладення ожеледі на території України протягом місяців холодного періоду року є типовим явищем. Такі відкладення відносять до несприятливих погодних явищ, а у ряді випадків за досягнення ними значних діаметрів до небезпечних та стихійних. До найбільш вагомих досліджень ожеледо-паморозевих явищ на території України, зокрема і відкладень ожеледі можна віднести ряд монографій які було видано співробітниками УкрГМІ протягом від другої половини 70-х та до початку 2000-х років [1-5]. Проте ряд питань щодо особливостей розповсюдження ожеледо-паморозевих відкладень та їх сучасного стану